

Januari-tellingen 2018 - 2020

Michel Klemann

In de periode 2006-2017 is er iedere winter in de maand januari een telling uitgevoerd van de wintervogels in het werkgebied van de Vogelwerkgroep. Het gebied heeft een oppervlak van 192 km² en was in die jaren verdeeld in 49 telgebieden. Over de getelde soorten en aantallen in deze periode is momenteel een uitgebreide rapportage in voorbereiding.

Vanaf 2018 is de opzet iets veranderd. Enkele van de grote telgebieden zijn opgedeeld in kleinere eenheden en zijn op verschillende plaatsen de grenzen aangepast. Die aanpassing werd nodig vanwege nieuwbouw, ruilverkavelingen, dijkverlegging en uitbreiding van wegen. Daarnaast werd het mogelijk om tellingen digitaal in te voeren in plaats van alles op papier te zetten. Dat scheelt een papierwerk voor zowel de teller als bij het jaarlijks uitwerken van de gegevens. Digitaal wordt gebruik gemaakt van het invoerprogramma "Avimap" van Sovon. In plaats van de 49 telgebieden in de periode 2006-2017, is het werkgebied nu verdeeld in 68 telgebieden met oppervlakten variërend van 97 tot 508 ha (tabel 1, figuur 1). Het jaarlijks tellen van wintervogels gaat ook in 2021 verder.

Tellers kunnen zich vlak voor of tijdens de januarimaand opgeven voor gebieden die nog vrij zijn waarna ze een handleiding en papieren kaarten/formulieren toegestuurd krijgen. Voorts krijgen de betreffende tellers rechten in Avimap om tellingen via tablet of smartphone door te geven of na afloop van een telling de data via de computer in Avimap in te voeren.

In de handleiding staan uitgebreide richtlijnen van hoe de telling in zijn werk gaat. De meeste van de tellers doen al jaren mee dus weten nu ongeveer wel hoe het in z'n werk gaat. Naast teltijden en afgelegde route wordt iedereen gevraagd een deel van de soorten op kaart in te tekenen om later verspreidingskaarten te kunnen maken. Algemene soorten hoeven niet op kaart ingetekend te worden maar een opgegeven aantal per telgebied is voldoende. Gebruikers die Avimap in het veld gebruiken voeren wel steeds meer ook de gewone soorten op kaart in.

kengetallen

De geadviseerde teltijd per 100 ha is 30 tot 45 minuten. Dat is in 2018-2020 voor de getelde gebieden, met een gemiddelde van 38 min./100 ha, ieder jaar gehaald, maar was wel lager dan het gemiddelde van 50 min per 100 ha in 2006-2017. In 2018-2020 werd resp. 86% (166 km²), 70% (135 km²) en 91% (174 km²) van het oppervlak geteld. Totaal ging het in de 2018-2020, tijdens de 498 teluren, om 475 km² en is er niet minder dan 2000 kilometer afgelegd. Al dat tellen leverden de laatste drie jaren 211791 vogels op in 116 verschillende soorten (tabel 2).

Tabel 1: Telgebieden en oppervlakte in ha per telgebied

Telgebied	Opp. In ha	Telgebied	Opp. In ha	Telgebied	Opp. In ha	Telgebied	Opp. In ha
Almen 1	291	C4	213	K2	449	T9	256
A2	172	C5	313	K3	284	Vorden 1	234
A3	325	Eefde 1	408	K4	291	V2	360
A4	152	E2	430	K5	226	V3	212
A5	204	E3	168	K6	227	V4	369
A6	236	E4	250	Nijenbeek 1	262	V5	280
Bronckhorst 1	181	E5	301	N2	231	V6	252
B2	279	E6	283	N3	508	V7	341
B3	253	E7	317	N4	410	Zutphen 1	324
B4	333	E8	390	Tonden 1	378	Z2	129
B5	325	Gorssel 1	242	T2	425	Z3	246
B6	211	G2	402	T3	231	Z4	97
B7	364	G3	393	T4	335	Z5	230
B8	321	G4	100	T5	261	Z6	191
Cortenoever 1	382	G5	339	T6	330	Z7	104
C2	194	G6	334	T7	214	Z8	284
C3	394	Klarenbeek 1	279	T8	233	Z9	241

6 januari 2018: Toen er nog water stond in de Empese- en Tondense Heide.

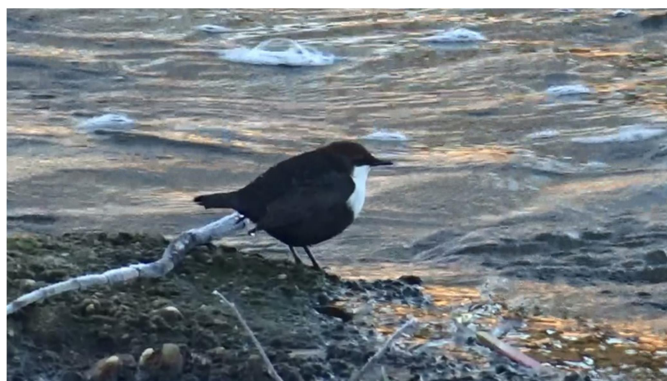
24 januari 2018: Voorstonden. Overal sneuvelden veel bomen door de storm van 18 januari 2018.

2019

Januari was vrij zacht, somber en de hoeveelheid neerslag beperkt. Het was wel wisselvallig met regelmatig regen. Van 22 tot en met 24 januari kwam de temperatuur lokaal het gehele etmaal niet boven het vriespunt. De landelijk laagste temperatuur deze maand was $-10,2^{\circ}\text{C}$. Op 25 januari werd de koude lucht verdreven en volgde weer een aantal vrij zachte dagen. De laatste dagen van de maand verliepen licht winters. In De Bilt werden in totaal elf vorstdagen geregistreerd. Januari was aan de droge kant. Op 22 januari viel er in een groot deel van het land enkele centimeters sneeuw. Op de 25ste werd de koude lucht uit het land verdreven. In het oosten viel hierbij wat (mot)sneeuw, in het noordoosten kwam het tot verraderlijke gladheid door ijzel. Op 30 januari veroorzaakte een klein lagedrukgebied regionaal sneeuwval in ons land waarbij zich een sneeuwdek kon vormen. Het landelijk gemiddelde aantal zonuren week weinig af van het langjarig gemiddelde. Met name het begin van de maand was somber. Op een aantal plaatsen was de zon zelfs vier dagen op rij, van 4 tot en met 7 januari, helemaal niet te zien. Januari 2019 kende geen enkele heldere, zonnige dag.

25 januari 2019: Empese- en Tondense Heide; toch nog een paar dagen met een dun sneeuwdek.

18 januari 2019: Na 2016 en 2017 verscheen er in 2019 opnieuw een Waterspreeuw bij de vistrap.

2020

De maand eindigde in de top vijf van zachtste januarimaanden sinds 1901 en begon met code rood en oranje vanwege zeer dichte mist, mede ontstaan door het afsteken van vuurwerk. Koud was het nieuwjaarsnacht ook, met in het oosten van het land $-4,9^{\circ}\text{C}$.

Vanaf 8 januari brak een zeer zachte periode aan met op de meeste dagen maximumtemperaturen boven 10°C . Vanaf 18 januari kwam het land opnieuw onder invloed van hoge druk en werd het rustig, vrijwel droog maar vaak mistig. De temperaturen lagen rond normaal. De luchtdruk liep op 20 januari in De Bilt op tot 1048 hPa, een waarde die in de afgelopen 115 jaar slechts drie keer eerder werd bereikt. De temperatuur daalde 's nachts regelmatig tot rond het vriespunt. In de Bilt werd geen enkele ijsdag geteld. Tot vorst kwam het in De Bilt op zes dagen tegen dertien normaal.

Op 26 januari werd het opnieuw wisselvallig, met af en toe veel wind, en de temperaturen liepen weer op tot ruim boven normaal. Januari was vrij droog. Tijdens winterse buien kleurde het in het noorden van het land af en toe even wit. In het noorden van het land viel 70 millimeter neerslag, in het zuidoosten slecht 30-35 millimeter. Januari was vrij somber met gemiddeld over het land 49 uur zonneschijn tegen normaal 62 uur.

24 januari 2020: Nijenbeek tijdens een droge, zachte, bijna vorstvrije januarimaand.

Een maand lang tellen geeft een mooi overzicht van de wintervogels en is tevens een mooie gelegenheid om alle uithoeken van het werkgebied eens te bezoeken. Aantallen en soortsaamenstelling wijken ieder jaar wat af, uitschieters naar boven of naar beneden zijn er weinig. Tabel 2 geeft daardoor een vrij compleet beeld van de vogelbevolking in en rond Zutphen; met deze soorten en aantallen moeten we het doen in de winterperiode.

27 januari 2017: Slapende Grote Zilverreiger met de kop in de veren bij de Sluizen van Eefde, van bovenaf gefotografeerd.

De afgelopen jaren zijn slechts drie soorten geteld welke in 2006-2017 onbraken; Kleine Rietgans, Casarca en Zeearend. Kleine Rietgans en Casarca lijken toevaltreffers maar de aanwezigheid van de eerste Zeearend in 2019 wordt misschien een ander verhaal. De soort neemt flink toe in aantal en zou zo maar eens, net als de Slechtvalk (met 8 ex in 2020), een jaarlijkse wintergast kunnen gaan worden. Ook Roodborstapuiten zijn in aantal sterk toegenomen en overwinteren landelijk op steeds grotere schaal. In de periode 2006-2014 werd er nooit één gemeld, vanaf 2015 zijn ze jaarlijks waargenomen. Geelpootmeeuw en Pontische Meeuw zijn nog twee van die nieuwe wintergasten.

De Middelste Bonte Specht is een relatieve nieuwkomer die nu bijna jaarlijks gemeld wordt al zijn het er nog slechts enkele per jaar. Waren we in 2006 al blij met de eerste overwinterende Grote Zilverreiger; momenteel zwerven s'winters tientallen van deze prachtige vogel rond en ze lijken steeds tammer te worden. Putters worden langzaam maar zeker ook in steeds grote aantal gemeld en hetzelfde geldt voor de Witte Kwikstaarten. Door de steeds warmere winters is vertrekken om koude winters te vermijden minder noodzakelijk. Dodaarsen lijken eveneens te profiteren van de warmere winters en nemen in aantal toe. Ze houden zich op in kleine watertjes die nog maar zelden dichtvriezen. Het aantal Futen daarentegen is al jaren stabiel. Die overwinteren hier op de grote plassen langs de IJssel en het interesseert ze niet als beken en plasjes dichtvriezen. Ze hebben daar niks te zoeken in de winter.

16 januari 2020: Sluizen bij Eefde, altijd goed voor verschillende soorten eenden en meeuwen, Futen, Aalscholvers, Blauwe Reigers en zo af en toe IJsvogel, Dodaars en Grote Gele Kwikstaart.

Tabel 2: Getelde soorten en aantallen januaritellingen 2018-2020.

Januaritellingen	2018-20	2018	2019	2020	Januaritellingen	2018-20	2018	2019	2020
Afstand in km	2000	703	572	725	Afstand in km	2000	703	572	725
Oppervlak in ha	47521	16578	13507	17436	Oppervlak in ha	47521	16578	13507	17436
Teltijd in min	29876	9745	8283	11848	Teltijd in min	29876	9745	8283	11848
Aalscholver	542	176	180	186	Mandarijneend	16	-	6	10
Appelvink	190	111	26	53	Matkop	15	2	6	7
Barmsijs	135	128	7	-	Meerkoet	4039	1672	1089	1278
Bergeend	21	20	1	-	Merel	2369	868	733	768
Blauwe Kiekendief	2	-	-	2	Middelste Bonte Specht	6	2	1	3
Blauwe Reiger	500	168	124	208	Muskuseend	11	1	9	1
Boomklever	822	291	212	319	Nijlgans	171	66	40	65
Boomkruiper	671	247	137	287	Nonnetje	5	-	4	1
Boomleeuwerik	14	-	-	14	Ooievaar	88	45	12	31
Brandgans	3013	838	632	1543	Patrijs	24	13	-	11
Brilduiker	4	-	1	3	Pijlstaart	2	2	-	-
Buizerd	593	213	143	237	Pimpelmees	3876	1423	958	1495
Canadese Gans	416	117	67	232	Pontische Meeuw	19	11	2	6
Casarca	1	-	-	1	Putter	677	242	157	278
Dodaars	197	58	72	67	Raaf	15	5	5	5
Ekster	1808	718	446	644	Ransuil	2	-	-	2
Fazant	9	5	1	3	Rietgors	34	3	15	16
Fuut	132	31	35	66	Ringmus	337	123	64	150
Gaai	998	337	209	452	Roek	3537	1179	1051	1307
Geelgors	189	118	42	29	Roodborst	879	291	264	324
Geelpootmeeuw	3	1	2	-	Roodborsttapuit	5	1	2	2
Glanskop	258	114	41	103	Scholekster	1	-	-	1
Goudhaan	356	100	102	154	Sijs	3274	1444	320	1510
Goudvink	90	24	29	37	Slechtvalk	17	6	3	8
Graspieper	163	47	91	25	Slobeend	6	4	-	2
Grauwe Gans	16504	5632	4865	6007	Smient	2262	900	420	942
Groene Specht	65	25	10	30	Soepgans	380	190	94	96
Groenling	177	80	39	58	Sperwer	39	18	10	11
Grote Bonte Specht	664	187	179	298	Spreeuw	7586	2030	1955	3601
Grote Gele Kwikstaart	14	5	3	6	Staartmees	455	203	46	206
Grote Lijster	38	16	11	11	Stadsduif	573	346	94	133
Grote Mantelmeeuw	14	5	4	5	Steenuil	9	7	2	-
Grote Zaagbek	52	17	25	10	Stormmeeuw	5794	2650	1960	1184
Grote Zilverreiger	330	150	55	125	Tafeleend	188	68	20	100
Havik	17	4	3	10	Tijftjaf	2	2	-	-
Heggenmus	109	55	25	29	Toendrarietgans	77	3	10	64
Holenduif	809	278	139	392	Torenvalk	110	32	20	58
Houtduif	5009	1534	1503	1972	Turkse Tortel	421	154	161	106
Houtsnip	11	3	1	7	Veldleeuwerik	39	-	6	33
Huisbus	5855	2213	1445	2197	Vink	5731	1468	1708	2555
hybride caga x grga	2	-	-	2	Vuurgoudhaan	3	1	-	2
hybride krak x ween	1	-	1	-	Waterhoen	477	240	144	93
IJsvogel	22	10	5	7	Waterpieper	103	9	33	61
Kauw	6240	2259	2085	1896	Waterral	7	4	2	1
Keep	369	27	315	27	Watersnip	4	-	-	4
Kievit	649	517	101	31	Wilde- & Soepeend	4801	1231	2185	1385
Klapekster	1	-	-	1	Winterkoning	484	193	102	189
Kleine Bonte Specht	5	-	-	5	Wintertaling	177	39	22	116
Kleine Mantelmeeuw	3	3	-	-	Witgat	2	1	-	1
Kleine Rietgans	5	-	-	5	Witte Kwikstaart	88	10	24	54
Kneu	15	14	1	-	Zanglijster	40	26	9	5
Knobbelzwaan	358	114	112	132	Zeearend	1	-	1	-
Kokmeeuw	19629	7413	3157	9059	Zilvermeeuw	195	87	33	75
Kolgans	74350	17918	26082	30350	Zwartbuikwaterspreeuw	1	-	1	-
Koolmees	5979	2029	1615	2335	Zwarte Kraai	3442	1190	944	1308
Koperwiek	1087	328	337	422	Zwarte Mees	23	2	15	6
Krakeend	844	114	363	367	Zwarte Specht	15	8	-	7
Kramsvogel	7549	5420	911	1218	Overige Soorten				
Kruisbek	6	1	5	-					
Kuifeend	835	378	187	270	Soorten	116	101	98	101
Kuifmees	93	30	33	30	Exemplaren	211791	69156	60979	81656

De Kievit neemt niet alleen als broedvogel sterk af, maar ook als doortrekker en overwinteraar. Slechts 31 exemplaren in 2020, in nota bene een zeer zachte januarimaand, is vrij dramatisch. Alleen in de koude sneeuwrijke maand januari 2010 telden we er minder. Net als de landelijke afname van Kievit wijkt de landelijke afname van de Matkop in onze regio niet af van de rest van het land. Afnames die we ook zien bij soorten als Patrijs, Kneu en Veldleeuwerik. Landelijk heeft de populatie Merels al enige jaren te lijden van het Usutu-virus. De uitbraak in Nederland begon in 2016 maar rond Zutphen leek het pas twee jaar later flink toe te slaan. Sinds 2018 komen we niet meer boven de 1000 merels uit, de populatie is gewoon gehalveerd met een gemiddeld geteld aantal van 1448 exemplaren in 2006-2017 naar 790 exemplaren in 2018-2020.

De top-tien

Uiteindelijk bestaat het grootste deel van de vogels die je buiten tegenkomt uit slechts een handvol soorten. De tien meest algemene soorten maakt jaarlijks niet minder dan 73% van het totaal aantal getelde vogels uit. De Kolgans staat jaarlijks op nummer één, gevolgd door Kokmeeuw en/of Grauwe Gans. Spreeuw, Kauw en Koolmees zijn eveneens ieder jaar in de top-tien beland. Verder vinden we één of meer keer de volgende soorten terug; Kramsvogel, Stormmeeuw, Huismus, Vink, Houtduif, Wilde- & Soepeend en Meerkoet en in 2020 verschijnt op nummer 10, voor het eerst de Brandgans. Zo kun je heerlijk door de tabellen grasduinen en krijg je een beetje een beeld van de vogelpopulatie in de regio.

Tabel 3: Overzicht van de top-tien van talrijkste soorten tijdens de januaritellingen 2018-2020.

Soort	N - 2018	Soort	N - 2019	Soort	N - 2020	Soort	N - 2018-20
Kolgans	17918	Kolgans	26082	Kolgans	30350	Kolgans	74350
Kokmeeuw	7413	Grauwe Gans	4865	Kokmeeuw	9059	Kokmeeuw	19629
Grauwe Gans	5632	Kokmeeuw	3157	Grauwe Gans	6007	Grauwe Gans	16504
Kramsvogel	5420	Wilde- &	2185	Spreeuw	3601	Spreeuw	7586
Stormmeeuw	2650	Kauw	2085	Vink	2555	Kramsvogel	7549
Kauw	2259	Stormmeeuw	1960	Koolmees	2335	Kauw	6240
Huisumus	2213	Spreeuw	1955	Huisumus	2197	Koolmees	5979
Spreeuw	2030	Vink	1708	Houtduif	1972	Huisumus	5855
Koolmees	2029	Koolmees	1615	Kauw	1896	Stormmeeuw	5794
Meerkoet	1672	Houtduif	1503	Brandgans	1543	Vink	5731
Perc. van totaal	71,2	Perc. van totaal	77,3	Perc. van totaal	75,3	Perc. van totaal	73,3

12 januari 2018: Hoog water in de Bronkhorsterwaarden.

Met dank aan de tellers (*met tussen haakjes het getelde oppervlak in 2018-2020*): Michel Klemann (15237 ha), Hans Grotenhuis (11125 ha), Goen Jansen (4518 ha), Frans Parmentier (3308 ha), Jannes van Santen (3285 ha), Gerrie Nijenhuis (2529 ha), Remke van Rijswijk (2447 ha), Ans Houweling (1953 ha), Steven de Bie (1936 ha), Anne Marie Starreveld (1144 ha), Frank van den Haak (986 ha), Adri Mulder (667 ha), Michiel van der Weide (637 ha), Albert Jansen (607 ha), Carin Barendregt (559 ha), Joost Meilof (542 ha), Fons Roording (489 ha), Marjan Uylenberg (457 ha), Nanda Gilden (226 ha), Rob van Swieten (200 ha), Florence Werkhoven (129 ha).